

Dan Scutaru

Nașterea „Puterii a patra”

**Presa scrisă în Revoluția Română
din Decembrie 1989**

Redactor:

Ștefan Diaconu

Coperta și tehnoredactare:

Alexandru Diaconu

Corectura aparține autorului

© INSTITUTUL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989

Str. C. A. Rosetti nr. 33, sector 2, București

tel./fax: 021.311.87.06; tel. 021.311.99.80;

e-mail: contact@irrd.ro

www.irrd.ro

Dan Scutaru

Nașterea „Puterii a patra”

**Presa scrisă în Revoluția Română
din Decembrie 1989**

**EDITURA INSTITUTULUI REVOLUȚIEI ROMÂNE
DIN DECEMBRIE 1989**

București, 2011

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SCUTARU, DAN, JURNALISM

Nașterea „Puterii a patra” / Dan Scutaru. - București :
Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989,
2011

Bibliogr.

Index

ISBN 978-606-92847-1-1

070(498)''1989''

Biblioteca IRRD

Publică studii, eseuri, memorii, jurnale, culegeri de articole, interviuri și documente, albume foto și de artă, lucrări care pot îmbogăți baza de date și informații privitoare la Revoluția Română din Decembrie 1989, constituind o Addenda la Programul de cercetare științifică al IRRD.

CUPRINS

Prefață	7
Introducere	9
Argument.....	10
Marile întrebări își așteaptă răspunsul. Revoluția printre file de carte...11	
Istoriografia problemei.....	15
Problemele supuse cercetării.....	17
I.Anul 1989. Context intern și internațional	
Anul schimbărilor. Scurtă cronologie.....	19
Cenzură și propagandă.....	27
Țările comuniste se „democratizează”.....	34
II.Presa în momentul schimbărilor	
Lupta zvonurilor. Începuturile. Timișoara.....	43
22 Decembrie. Schimbare de paradigmă?.....	57
În pas cu evenimentele.....	73
23 decembrie.....	73
24 decembrie.....	89
25 decembrie.....	97
Drumul spre normalitate.....	98

III. Dosarele presei – dosarele istoriei

Noi am fost teroriști.....	105
Tinerii în luptă.....	111
Moarte tiranului!.....	116
Jos comunismul!?.....	124
De la economia națională la cea democratică.....	131
Ai cui sunt copiii României?.....	133

IV. Caracteristicile presei în zilele Revoluției

Presa ca spectator angajat.....	140
„Lumina” vine de pe baricade.....	146
Portretul presei în timpul Revoluției.....	147
Libertățile presei locale.....	154
De la cenzură la dezinformare.....	156
În loc de concluzii.....	164
Anexe.....	171
Bibliografie.....	182
Indice general.....	186

PREFAȚĂ

Lucrarea jurnalistului Dan Scutaru, intitulată sugestiv **Nașterea „Puterii a Patra”**, reprezintă un efort de a rescrie, cu ochiul profesionistului, clipele în care se năștea nu numai libertatea noastră, ca urmare a Revoluției Române din Decembrie 1989, ci avea loc și o renaștere a presei românești.

O presă aflată sub controlul extrem de strict al Partidului Comunist Român, cu ajutorul Consiliului Culturii și Educației Socialiste (CCES), și nu numai, o presă în care cenzura era la ordinea zilei, precum și auto-cenzura, fără a mai vorbi de numărul publicațiilor (cotidiene, săptămânile etc.) aflate la îndemâna românilor. Exemplificator în acest sens este subcapitolul intitulat *Cenzură și Propagandă. Relația dintre presă și stat în perioada comunistă* care descrie mecanismele prin care am fost văduviți de o liberă și corectă informație în perioada regimului comunist astfel încât aveam, cu toții, în decembrie 1989, o „foame” aproape milenară după tot ce era cuvânt tipărit și emisie TV.

Revoluția Română a descătușat energia creatoare a jurnaliștilor din presa scrisă, cenzurați și autocenzurați până atunci, astfel încât am avut în fața ochilor, începând cu dimineața de 23 decembrie 1989, atâtea și atâtea cuvinte tipărite încât era greu de acceptat că totul este real. Era începutul renașterii noastre naționale, o renaștere ce avea loc sub un foc misterios care secera vieți și pune sub semnul întrebării dreptul nostru la libertate, în timp ce mass-media internațională își focaliza atenția, cu mai mult sau mai puțin profesionalism, asupra Revoluției noastre. În subcapitolul *22 decembrie. Schimbare de paradigmă?* cititorul va regăsi modul în care presa s-a transformat, începând cu după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989, și cum au receptat și descris jurnaliștii acele clipe din decembrie 1989, pentru concetățenii lor și pentru eternitate, pentru istorie. Lectura acestui moment de istorie, supus analizei de către jurnalistul Dan Scutaru, relevă bucuria eliberării,

limitele gândirii noastre, incapacitatea jurnaliștilor de a vedea mai mult decât clipa însângerată și speranța unei înnoiri a vieții noastre atât de pângărite. Autorul cărții sesizează faptul că **„presa nu găsea resurse să se reformeze”** în acele clipe și exista, totodată, **„o neputință de disociere față de trecut”**. Plăteam cu toții tribut universului din care evadasem cu atâta întârziere și după atâta suferință. **„Au existat o serie de disfuncționalități, iar încercarea de readaptare a jurnaliștilor la «trendurile» democrației a fost mai mult decât stângace. Presa a fost o bună perioadă de timp dependentă de factorul politic, iar după 22 decembrie aceasta nu reușea să se desprindă de Putere, deși nu sunt informații că s-ar fi exercitat vreo presiune asupra jurnaliștilor. Dimpotrivă...”**, concluzionează autorul lucrării. O opinie la care subscriu.

Dan Scutaru ne readuce în atenție modul în care presa acelor clipe a redat personajele principale ale Revoluției Române: Armata, Dictatorii, Teroriștii, Miliția, Securitatea, Tineretul, Muncitorii etc. Autorul observă că, totuși, **„discursul antiterorist a fost caracterizat prin cuvinte descalificante la adresa inamicului, dar din păcate a și derapat din sfera raționalului”**. Comparând discursul presei occidentale, referitor la clipele din decembrie 1989, cu cel al presei românești, Dan Scutaru remarcă faptul că **„în timp ce ziarele românești inventau teroriști, călăi, vipere și alte bestii care să înfricoșeze imaginarul colectiv, în descrierea apărătorilor regimului ceaușist, în presa occidentală, cu preponderență, luptele date de revoluționari erau date cu...susținători fanatici ai clanului dictatorial”**. Într-un sfârșit de subcapitol, jurnalistul Dan Scutaru concluzionează: **„Speranța era practic cea care domina discursul articolelor”**.

Cartea pe care v-o propunem spre lectură consemnează renașterea speranțelor noastre și a credinței că va urma o lume mai bună și mai dreaptă, după acel decembrie de neuitat al anului 1989 și, totodată, nașterea **„Puterii a Patra”** ca semn distinctiv al libertății noastre.

Dr. Constantin CORNEANU

Introducere

România anului 1989 rămânea, în pofida presiunilor, încremenită în proiect. În marele efort de construire a comunismului și de „urcare pe cele mai înalte culmi ale societății socialiste multilateral dezvoltate” românii erau tot mai săraci și lipsiți de elementare drepturi politice și sociale. Dincolo de limbajul de lemn folosit, regimul comunist nu mai era în stare să gestioneze situația internă. Practic, românii trăiau o iluzie, făurită de conducerea partidului - stat, în frunte cu soții Ceaușescu. Dar realitatea cotidiană a intrat în conflict cu „viitorul luminos” pregătit de cuplul dictatorial. Mai lipsea doar o scânteie...

Poate de aceea, cuvintele baricadelor – „Jos Tiranul!” sau „Armata e cu noi!” – au rămas în memoria colectivă a românilor și, probabil, vor rămâne mult timp de aici înainte, marcând istoria recentă a țării. Practic, nu există evoluție instituțională românească fără a face referire la momentele decisive din Decembrie 1989.

Revenind la acea perioadă, amintim că tumultul evenimentelor a dus invariabil la o avalanșă de impresii. Televiziunea, mass-media în general, au dus (dez)informarea pe noi culmi. Și totuși, credem că sub „asaltul” evenimentelor au reieșit cele mai bune mărturii despre revoluție.

Argument

Necesitatea abordării unui astfel de subiect – „**Presa scrisă în Revoluția Română din Decembrie 1989**” – este mai mult decât evidentă. Avem la dispoziție, mai ales prin mijloacele moderne, o multitudine de mărturii, care mai de care mai nuanțate. Și cu toate acestea, la peste 20 de ani de la trecerea evenimentelor dramatice de atunci, parcă nu știm mai multe. Au apărut unele declarații „șlefuite” sau altele care intră în contradicție cu sine, chiar dacă au fost date de aceiași autori. În acest sens, este de interes major relevarea evenimentelor „la cald” de către presa vremii. Este bine de remarcat că timpul și reflecțiile ulterioare au „cosmetizat” unele atitudini și declarații. Astfel, au apărut eroi, acolo unde nu s-a întâmplat nimic, iar unele fapte de vitejie au fost hiperbolizate și îmbrăcate cu o hlamidă care nu corespunde adevărului istoric. Cert este că, după atâta timp, o incursiune în trăirile de atunci, relevate prin presa vremii, este mai mult decât necesară. Importanța abordării unui astfel de subiect este cu atât mai mare cu cât mărturiile nu sunt alterate de timp. Este bine știut că odată cu trecerea acestuia, apare selecția, mai mult sau mai puțin, naturală a faptelor și evenimentelor.

În același timp, suntem conștienți de limitările, uneori severe, obiective sau nu, ale presei, mai ales din acea vreme. Cu toate acestea, mărturiile din presă sunt de neînlăturat în studiul Revoluției din Decembrie și, din această cauză, este necesară relevarea lor, chiar și după 20 de ani de la petrecerea acesteia.

Marile întrebări își așteaptă răspunsul. Revoluția printre file de carte

Motto:

Reporter: Did you have a good Christmas?

Peter O'Toole: Not as interesting as the Ceausescu's!

Demersul nostru de a recenza tot ceea ce s-a scris despre Decembrie '89 este, dintr-un punct de vedere, încă inutil. Calitatea materialelor este invers proporțională cu numărul aparițiilor – de la articole la eseuri și romane. De altfel, printr-o incursiune prin biblioteci, se poate constata bogăția de apariții editoriale despre tema în cauză. Dar poate că trebuie să avem în vedere și timpul care s-a scurs din 1989 până azi, totdeauna prea scurt, ce nu a permis încă stingerea orgoliilor.

Așa că acest aspect are două tăișuri: pe de o parte asfixierea cititorului cu trăiri și pasiuni revoluate, pe de altă parte reținerea atenției lui prin acuratețea descrierii evenimentelor. Este, totuși, indicată analiza acestora cu echidistanță, fără a cădea în capcana sentimentalismelor ieftine și a intereselor de conjunctură. Or, pornind în căutarea adevărului, descoperim că tocmai acest lucru nu se respectă. Adânciți să demonstreze superioritatea propriei realități, autorii „uită” de rigurozitatea științifică și de setarea calității informațiilor. Așa că, deși nu este ceva absolut, dominantă este dată de emoțional.

Pentru a ușura demersul nostru am procedat la o clasificare a aparițiilor editoriale despre Decembrie '89, în funcție de modul cum autorul - în cazul celor români - a luat contact cu fenomenul

(evenimentele), adică fie se afla în anturajul Puterii, fie a participat direct, prin forța împrejurărilor, la derularea evenimentelor. În fine, am adăugat o a patra categorie, formată din autori străini, de regulă profesioniști în materie, care aduc un plus de claritate și originalitate în tratarea subiectului, deși unii dintre ei folosesc copios „izvoare” autohtone, cum este Thomas Kunze, care citează pasaje întregi din Viorel Domenico („Ceașescu la Târgoviște”, București, 1999).

Cu siguranță clasificarea nu este totalizatoare, iar cercetarea se vrea a fi un început pentru studierea cărților, studiilor, dar mai ales a presei care au atins subiectul, atât de sensibil și după atâția ani, Revoluției Române din Decembrie 1989.

1. Curtenii

Am desemnat, în acest fel, pe cei care au scris despre Ceașescu și Revoluție din poziția omului din umbră, dar mereu în preajma „subiectului”. În acest sens, semnalăm: „După 14 ani sosia lui Nicolae Ceașescu se destăinuie” și „Ceașescu: adevăruri din umbră. Convorbiri”.

Prima carte începe într-un stil patriotard, unde locotenent-colonelul Dumitru Burlan, aflat în dialog cu Ion Coja, încearcă reabilitarea Securității (în sensul că nu toți oamenii Securității erau călăi sau sub acoperire). Autorul dă informații interesante despre comportamentul unor revoluționari față de securiști. Din păcate, analiza nu este lucidă, discursul este incoerent.

Nici cea de-a doua carte nu are informații folositoare. Arhitectul Ceașeștilor, Camil Roguski, perfect familiarizat cu intimitățile dictatorului, nu este în măsură să facă o analiză corectă a revoluției, iar amintirile sale sunt contrazise flagrant de faptele istorice concrete.

2. Egocentriștii

Parafrazând un celebru film în care actorul întruchipa un timid patologic care nu reușea să-și exprime sentimentele, sunt autori care nu reușesc să descrie coerent evenimentele pentru că sunt preocupați să se certe cu ei înșiși.

Ne-au reținut atenția lucrările lui Roland Vasilievici, „Piramida umbrelor”, Stelian Țurlea, „Revoluția în oglindă” și Ion Ianoși, „Eu și el”.

Prima carte apărută, la puțin timp, după Decembrie 89, poartă amprenta multor informații neverificate și a unor emoții nedefinite. Această carte are multe în comun cu presa românească a vremii, dominată de pasiune și nu de profesionalism și rigoare deontologică.

În cartea sa, Stelian Țurlea folosește un stil patriotard, ceea ce o aruncă din start în subiectiv, în interpretabil. De fapt, autorul mai mult adună o serie de articole ale vremii, editate la „Lumea azi”. Ne-a reținut atenția însă pasajul următor care este edificator în înțelegerea mecanismelor Revoluției: „Enigmele sunt nenumărate. Revoluționarii, și mai apoi armata, au luptat cu un adversar care nu a avut chip și n-a lăsat în urmă nici o victimă. Dar, au murit 1.033 de persoane.”¹

Ion Ianoși declara că poate „vorbi despre o istorie trăită de mine”. Ca atare se raportează la sentimentele și la trăirile proprii, nicidecum la evenimentele propriu-zise. „Resimțeam nevoia impetuoasă de a mă elibera, printr-o exorcizare”.

---

1. A se vedea situația actualizată cu victimele Revoluției în *Caietele Revoluției* nr. 29-30 din 2010, p. 82 și urm.

3. **Miracol '89**

Este titlul unei cărți disperate, care plânge în surdină. Publicată la 10 ani după evenimente, cartea trage un semnal de alarmă: Unde-i adevărul? „Armata a tras în aer... Securitatea a tras în aer... Iar noi am tras aer în piept”. Cu un stil lapidar, cartea consemnează sec biografiile unor eroi ai Revoluției. „Ce se poate spune despre un tânăr de 18 ani fără biografie, care moare pentru poporul său, pentru libertate? Ce cuvinte pot să surprindă sacrificiul său?!”

Printre martiri au fost și militari. „Chemați să apere sediul MApN de teroriști, sunt măcelăriți chiar de cei care i-au solicitat ajutor. S-a spus, pe scurt, EROARE MILITARĂ, și gata”.

4. **Out-sider-ii**

Observatorii străini au venit cu o viziune nouă asupra Revoluției. Jurnaliști de profesie, autorii respectivi au urmărit definirea unor răspunsuri pe care, o dată descoperite, le-au redat cu diferite măsuri. În acest sens menționăm: „Die rumanische Revolution. Eine Foto - Dokumentation”, „Revoluția română văzută de ziariști americani și englezi”, „The life and the evil times of Nicolae Ceausescu” de John Sweeney, „Sărută mâna pe care n-o poți mușca” de Edward Behr și „Nicolae Ceaușescu. O biografie” de Thomas Kunze. Flash-urile jurnalistice surprind realități diferite pentru a face un tablou cât mai complet al evenimentelor.

O fotografie face cât o mie de cuvinte. Conștient de acest lucru, Ștefan Petrescu surprinde o revoluție în imagini. Dar jurnaliștii nu s-au oprit aici în demersul lor. Au descoperit mult mai multe: „Românilor le vine greu să creadă că, responsabili pentru cruzimea luptelor desfășurate, în totalitate, au fost concetățenii lor”.

O carte echilibrată, dar care are mai multe întrebări decât răspunsuri, este cea a lui Edward Behr. Principala interogație a autorului se învâрте în jurul dictaturii: „Ce lasă un dictator în urma lui? Ce rămâne după un Ceaușescu, un Jivkov, un Kim Ir Sen? Multe, dar, din păcate, nimic dătător de speranțe”.

Dincolo de realitățile (incomplete) surprinse de fiecare autor rămân câteva întrebări la care nu s-a reușit până în prezent să se dea un răspuns concret despre Revoluție sau lovitură de stat, teroriștii și armata, securitatea sau eroii Revoluției.

O variantă de răspuns este dată de Kunze: „După ocuparea instituțiilor, revoluționarii au intrat în posesia armelor și le-au folosit în mod iresponsabil sau numai neîndemânatic. Dar aceasta nu explică numărul mare de victime”... Și nici producerea evenimentelor din Decembrie '89. Cum, de altfel, nici cărțile nu reușesc. Doar într-o mică măsură. La 20 ani după producerea avalanșei, încă nu s-a răspuns la marile întrebări.

Istoriografia problemei

Nu ne asumăm originalitatea temei. Au apărut de-a lungul timpului lucrări de diferite tipuri care au abordat subiectul mass-mediei în timpul revoluției. Cu un amendament. Cu puține excepții, în acele lucrări, mass-media reprezenta un subiect colateral. Nu s-a discutat foarte mult de revoluția reflectată în presa vremii. Astfel, lucrarea de față își propune să abordeze atât natura relatărilor din presa vremii, fie că vorbim de cea românească sau străină, cât și rolul acesteia în revoluție.